

VISSER

DE BRUSSELSCHE ANTI-SLAVERNIJ CONFERENTIE 1889 - 1890

LEIDEN
P. SOMERWIL
1893

DE BRUSSELSCHE ANTI-SLAVERNIJ CONFERENTIE 1889—1890.

De Brusselsche Anti-Slavernij Conferentie 1889-1890.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. C. P. TIELE,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GODGELEERDHEID

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 27 Januari 1893, des namiddags te 3½ uur,

DOOR

HENRI VISSER,

GEBOREN TE BRUSSEL.

LEIDEN. — P. SOMERWIL.
1893.

Aan mijnen Vader.

INLEIDING.

Onze kennis van de Zuidelijke streken van Afrika danken wij voornamelijk aan de 15de en 19de eeuw; de ontdekkingen dier beide eeuwen zijn wij in de eerste plaats verschuldigd aan de energie van ettelijke moedige reizigers, waaronder de Engelschen en Duitschers de eerste plaats innemen.

Zoo zijn er vooral twee vorsten van Europa, die meer dan anderen tot die ontdekkingen hebben aangezet en de resultaten van die onderzoekingen vruchtbaar hebben trachten te maken voor Europa, nl. voor de 15de eeuw HENDRIK de Zeevaarder, voor de 19de eeuw Koning LEOPOLD de Tweede van België.

Aan beider streven lag ten grondslag de hoop hunne

rijken de voordeelen te doen genieten van de met de Afrikaansche volkeren aan te knoopen handelsbetrekkingen; daarnaast echter werden beiden gedreven door andere motieven, waarvan het verschil voornamelijk verklaard zal moeten worden uit beider onderscheidene positie, en uit het verschil in beider wereldbeschouwingen in verband met de ideeën der tijden, waarin zij leefden.

Hendrik de Zeevaarder, de vierde zoon van den Portugeeschen Koning Jan den Onechte (1385—1433), die de riddersporen verdiende in den slag bij Ceuta tegen de vijanden van zijn vaderland, de Mooren, had opgemerkt, dat deze slechts hulptroepen van de Noordkust van Afrika, nooit van zuidelijker streken ten strijde hadden gevoerd. Daarom wilde hij onderzoeken, of in die zuidelijke streken soms Christenen woonden, in de hoop met hunne hulp de Mooren van het zuiden uit te kunnen bestoken.

Bovendien bezielde hem het verlangen, voor die tijden begrijpelijk, om de te ontmoeten volkeren, voor zoover ze geen Christenen mochten zijn, de zegeningen van het Christendom deelachtig te doen worden. En zoo zien wij

hem zijne woonplaats vestigen te Sagres in Algarvie, vanwaar hij langs de kusten van Afrika zijne schepen uitzond, waarop in lateren tijd dikwijls ondernemende jonge mannen, door hemzelven aan zijn hof voor hunne taak opgeleid, de bevelhebbers waren.

Veel overeenkomst is er tusschen dezen Portugeeschen vorst en den tegenwoordigen Belgischen Koning, hoewel natuurlijk tengevolge van de plaats waar, de omstandigheden waaronder, en vooral den tijd, waarin LEOPOLD de Tweede leeft, in vele opzichten zijn doel en zijne denkbeelden aanmerkelijk verschillen moeten van die van HENDRIK den Zeevaarder.

Ook bij hem stond op den voorgrond het belang van België's handel, waarvoor hij reeds als Hertog van Brabant levendige belangstelling had getoond.

Als zoodanig hield LEOPOLD den 17den Februari 1860 in de Senaat, waarin hij krachtens de Belgische grondwet zitting had, eene rede over de belangen van België's handel en industrie, die niet alleen in zijn vaderland, maar zelfs in het buitenland diepen indruk maakte. Het »Journal des Débats" zeide er van: »de edelaardige zucht, welke den jeugdigen Prins voor zijn land bezielt,

het doel, dat hij aan het inzicht en de werkzaamheid van het Belgische volk voor oogen houdt, bestaat daarin, dat hij het volk de baan wil doen optreden, waarin het is voorgegaan door de natiën, die thans op het gebied van industrie en handel het meest zijn vooruitgeschreden." Die rede is voor de kennis van de richting, in welke de tegenwoordige Belgische Koning den vooruitgang van zijn land zoekt te bevorderen, van het grootste gewicht.

Uit iedere bladzijde van die rede herkent men den lateren stichter van den Congo Staat. Het zoeken van nieuwe débouchés voor de Belgische industrie, het hoofdmotief voor zijn later streven en werken met betrekking tot de ontdekkingen aan den Congo, achtte hij reeds toen van groot gewicht. »Al is Belgie", zoo spreekt de Hertog van Brabant, »in de laatste vijf en twintig jaren ook betrekkelijk meer vooruit gegaan dan onze naburen, ook deze zijn niet werkeloos gebleven: grootendeels voorzien zij in eigene behoeften, en op sommige plaatsen waar wij vóór tien jaren slechts verbruikers vonden, treffen wij nu mededingers aan, die niet slechts onze waren niet meer koopen, maar zelve produceeren en in

een krachtigen wedijver tegen ons optreden. De meest nabij gelegen markten, waarom zouden wij het ons ontveinzen, dreigen voor eenige onzer groote industriën verloren te gaan.

Groote verplaatsingen beginnen zich in onze lijnwaden, in onze linnens en onze garens te doen gevoelen; onze machines, ons ijzerwerk, onze rails worden thans grootendeels naar Spanje, Italië en Rusland heengevoerd.

Onze werkkring strekt zich dus uit in de verte, maar nog verder moet hij zich uitbreiden. De bedrijvigheid onzer werkplaatsen, het welzijn onzer arbeiders, het fortuin onzer industriëelen hangen er van af.

Zoo om verscheidene redenen zekere nabijgelegene en zeer gereede markten langzamerhand minder toegankelijk voor ons fabrikaat worden, zien wij er andere voor ons openen, die wel is waar meer afgelegen, maar ook van grooter omvang zijn, en die binnen weinige jaren, dank zij de spoorbanen, stoomschepen en telegraaflijnen zeer gemakkelijk zullen zijn te genaken voor hen, die zich daar een goeden grondslag voor handelsverrichtingen zullen hebben weten te verschaffen." En gelijk HENDRIK de Zeevaarder jonge mannen opleidde om hen voor zijn

doel geschikt te maken, zoo wist LEOPOLD de Tweede aan zijn dienst te verbinden allen, die in onzen tijd naam hebben gemaakt als Afrika-reizigers en als wetenschappelijke beoefenaars van de aardrijkskunde voor zoover Afrika betreft.

De andere drijfveeren van den Portugeeschen Vorst zoeken wij bij hem echter tevergeefs; in plaats daarvan werd LEOPOLD bewogen door de zucht om een eind te maken aan den vreeselijken slavenhandel, die naar de meeningen van vele reizigers jaarlijks in Afrika 80,000 tot 100,000 slachtoffers maakte.

Wie van beiden voor de geschiedenis der beschaving de grootste verdienste heeft, wensch ik niet te beslissen, maar de schitterende gevolgen, die de bemoeiingen van den Belgischen Koning hebben gehad voor een deel van Afrika nl. voor het stroomgebied van den Congo, hebben mij bij het zoeken van een onderwerp voor een proefschrift aanleiding gegeven, om de lotgevallen van die landstreek tot onderwerp mijner dissertatie te kiezen. Ik wensch daarbij, na een overzicht te hebben gegeven van den Portugeeschen Congo Staat, meer beknopt de wording van den tegenwoordigen mede te deelen, om

daarna eenige bladzijden te wijden aan de Conferentie te Berlijn van 1884, die te Brussel van 1889, en te eindigen met het bespreken van de houding van ons land ten opzichte van de besluiten der Brusselsche Conferentie.

HOOFDSTUK I.

Geschiedenis van het Congo-gebied.

Toen HENDRIK de Zeevaarder de Portugeezen tot ontdekkingstochten langs de Westkust van Afrika begon aan te sporen, was de Portugeesche Zeevaart nog weinig ontwikkeld. Men waagde zich slechts langs de kust en zorgde er voor, dat men deze niet uit het oog verloor.

Van de eerste schepen, die hij uitzond, waagde geene zich verder dan kaap Bojador; niemand durfde dit voorgebergte omzeilen, dat zich ongeveer 40 mijlen verder naar het Westen uitstrekte dan de kusten waarlangs zij benoorden deze kaap waren gevaren.

Eerst in 1434 deed GIL CANNES, een in ongenade gevallen page van den Prins eene poging de gunst zijns

heeren te herwinnen door kaap Bojador om te zeilen. Dit waagstuk gelukte en daardoor was het ijs gebroken. Van nu af drong ieder volgende zeevaarder steeds verder Zuidwaarts door en was de stoutmoedigheid bij de Portugeezen zoo groot geworden, dat de dood van Prins HENDRIK geen storenden invloed had op de ontdekkingstochten van zijn volk. Wel waren staatkundige verwikkelingen oorzaak, dat zij eenige jaren bleven rusten, maar met de troonsbestijging van JAN den Tweede werden de ontdekkingsreizen met kracht voortgezet. Wij lezen in »The Congo and the founding of its freestate" van HENRY STANLEY dat Diégo Caô den mond van den Congo in het jaar 1484 bereikte op wiens zuidelijke oever hij een gedenksteen oprichtte ten teeken, dat deze streek door Portugal in bezit was genomen. Naar dezen steen droeg de rivier in den eersten tijd den naam van »Rio de Padrâo" d. i. gedenksteenrivier.

De steenen pilaren wilde Portugal beschouwd zien als een bewijs van occupatie en de Europeesche Mogendheden maakten geen bezwaar ze als zoodanig te erkennen, nu de Pausen reeds waren voorgegaan door de te ontdekken streken aan Portugal te schenken.

Reeds HENDRIK de Zeevaarder nl. zocht en verkreeg den steun des Pausen, ten einde de voordeelen der ontdekkingen voor Portugal alleen te houden. In 1432 verkreeg hij van Paus MARTINUS den vijfde eene bul, waarin aan de Portugeezen ten eeuwigen dage gegeven werden alle door hen te ontdekken landen van Kaap Bojador tot Oost-Indië. Aan de zeelieden, die op deze tochten het leven verloren, werd volkomen aflaat verleend. De opvolgers van MARTINUS bevestigden deze bul, terwijl een van hen er zelfs bij bepaalde, dat geen ander volk van het Westen naar het Oosten ontdekkingen mocht doen, ja zelfs, dat alle streken door anderen in die richting ontdekt, toch eigendom van Portugal zouden zijn. Zoo was de groote rivier ontdekt, waarvan het water met zooveel kracht de zee instroomt, dat STANLEY op een afstand van een vollen dag stoomens van den mond in het zeewater reeds den invloed van het Congowater bemerkte.

DIAGO CAÔ voer de beneden rivier een eindweegs op en vond overal langs de oevers zwarte bewoners. De geheele kust nam hij in naam van den Koning van Portugal (DOM JOâO II 1481—1485) in bezit. Hier en daar werden

inboorlingen gevangen genomen, om hem, nadat ze de Portugeesche taal eenigszins geleerd hadden, als tolk te dienen. Met den Koning van die streken, wist hij vriendschappelijke betrekkingen aan te knoopen, zoo zeer zelfs, dat diens gezant, Kassata, zich in Portugal liet doopen.

Niet lang daarna nam ook de Koning zelf het Christendom aan en liet zijne onderdanen beheeren door uit Portugal gezonden priesters. De Koning woonde te Ambassi; hier vestigden zich ook de zendelingen en van deze plaats uit, waarvan de naam door hen veranderd werd in San Salvador, oefenden zij hun bekeeringswerk uit en wel met zoo goed gevolg, dat reeds in het begin der 16de eeuw de geheele bevolking van het groot Congorijk tot het Christendom bekeerd was. [Het ligt voor de hand dat de bekeering zeer oppervlakkig was en eigenlijk slechts eene formaliteit]. San Salvador werd een halve Europeesche stad; kerken en kloosters verrezen er en toch bleef de stad de residentie van den Inlandschen Koning. In de 16de eeuw werd de stad door den inval van de woeste Jagga's geheel verwoest Koning en zendelingen vluchtten naar de zeekust en zochten en verkregen hulp van Portugal. De Portu-

geesche soldaten dreven de Jagga's terug en het herbouwde San Salvador telde weldra 40,000 inwoners. Niet lang zou die voorspoed echter duren. In de eerste helft der zeventiende eeuw verzette de Koning van Congo zich tegen het Portugeesche gezag, dat feitelijk echter nooit veel beteekend had. Het was dan ook geen opstand, de Koning verdreef eenvoudig de Portugeezen uit zijn land. San Salvador verviel nu.

Honderd vijftig jaren later deden eenige zendelingen nog eene poging om het Christendom er weer ingang te doen vinden, maar tevergeefs en in 1873 was van het Christendom geen spoor meer te vinden, en slechts eenige vervallen overblijfselen wezen de plaats aan, waar eertijds San Salvador gestaan had.

De 16de en 17de eeuw hebben de kennis van Afrika, dus ook van het Congogebied, weinig vermeerderd. In de 16de eeuw drong het wereldverkeer met Indië en Amerika Afrika op den achtergrond; de volgende eeuw werd door de Europeesche Staten gebruikt om hunne Afrikaansche bezittingen te koloniseeren en er het Christendom te verbreiden. De Franschen verwierven

bezittingen in 1626 aan de Senegal; de Hollanders vestigden zich een en twintig jaar later aan de Kaap de Goede Hoop; een Duitsche maatschappij op aansporing van den Grooten Keurvorst aan de Goudkust, terwijl om van anderen niet te spreken, de Portugeezen hunne bezittingen in Angola en Mozambique uitbreidden.

Met de kustlanden was men dus tegen het einde der achttiende eeuw tamelijk goed vertrouwd geworden; wat echter de kennis van het binnenland betreft, verklaarde de Engelsche »African Association" in het ongeveer in 1788 verschenen eerste deel harer »Proceedings", dat de kaart van het binnenland slechts een wit vlak was, waarop maar eenige stroomen waren geteekend.

Die toestand had echter den langsten tijd geduurd. In het laatst der 18de eeuw werden de ontdekkingstochten naar Afrika hervat en daarbij stond op den voorgrond: het vermeerderen van de kennis van het binnenland. Hoofdzakelijk daarvoor werd de bovengenoemde African Association opgericht, die zich noemde: »Association for promoting the Discovery of the Interior Parts of Africa".

Meer dan bij de tochten der 15de eeuw stond bij deze

op den voorgrond het vermeerderen der geographische kennis van Afrika. Tegelijk echter hadden de Engelschen het oog gericht op de uitbreiding van hunnen handel en de bevordering van den bloei der Britsche industrie. Beide werden gevoelig getroffen door den vrede van Versailles (1783), waarbij de Britsche Koloniën in Noord-Amerika onafhankelijk verklaard werden; het was noodig nieuwe wegen voor den handel, andere débouchés voor de waren der industrie te vinden.

In de eerste tijden hield men zich vooral bezig met onderzoekingen naar den loop van den Niger en den Nijl, en naar de bronnen, waaruit beide rivieren haar oorsprong nemen.

Een gedeeltelijke beantwoording van de vragen, die zich daarbij voordeden, lokten uit tot een nauwkeurig onderzoek naar de meren in het binnenland van Afrika, en hierbij sloot zich als van zelve aan een onderzoek naar het stroomgebied van den Congo.

Verschillende reizigers hebben zich met de oplossing van dit laatste vraagstuk bezig gehouden, zooals BURTON, LIVINGSTONE en CAMERON tot eindelijk HENRY MORTON

STANLEY de kroon op het werk zette door in November 1876 van uit Nyangroe een der merkwaardigste en gevaarlijkste tochten te ondernemen, waarvan de geschiedenis melding maakt. Van Nyangroe uit zooveel mogelijk te water, waar onbevaarbare gedeelten of watervallen dit niet onmogelijk maakten, langs den oever zijn taak stoutmoedig voortzettende in westelijke richting, kwam hij negen maanden later, in Augustus 1877, aan den mond van den Congo aan.

Al zijne blanke reisgenooten had hij verloren, hij zelf was den hongerdood nabij, maar het blijvend resultaat van dezen stoutmoedig volbrachten tocht »Through the Dark Continent" was, dat het laatste groote Afrikaprobleem was opgelost, dat de tot nu toe onbekende loop van den Congo op de kaart vastgesteld kon worden.

STANLEY ging in Zwitserland een welverdiende rust zoeken en herstelling van zijn zwaar geschokte gezondheid, totdat een andere HENDRIK de Zeevaarder hem opriep zijne krachten aan te wenden om practisch nut te trekken van den vooruitgang, dien de geographische wetenschap aan hem te danken had.

Die man was LEOPOLD de Tweede van België.

Reeds werd, terwijl Stanley zich nog in Afrika bevond, onder leiding van den Belgischen Koning te Brussel eene internationale Conferentie gehouden. De meest beroemde Afrika-reizigers, geleerden, staatslieden van verschillende landen waren door hem uitgenoodigd tot het bijwonen dezer Conferentie, die ten doel had te beraadslagen in welken geest men voortaan in Centraal Afrika werkzaam zou zijn.

Het resultaat was, dat met algemeene stemmen door de Conferentie werd besloten, dat men wetenschappelijke onderzoekingen in de onbekende gedeelten van Centraal Afrika zou bevorderen, dat men dit land zou trachten te openen voor handel en beschaving en in de derde plaats den slavenhandel zou onderdrukken.

Veel ijver werd echter door de opgerichte nationale comités over het algemeen niet betoond, daar men al spoedig moest ondervinden, dat de naar Brussel gezonden gelden niet werden aangewend tot uitvoering van het drieledig doel, dat in 1876 te Brussel met algemeen goedvinden was vastgesteld, maar veeleer werden gebezigd tot exploitatie van den beneden Congo, ten behoeve van Belgischen handel en industrie.

Slechts het Belgische nationale Comité bleef natuurlijk bij de veranderde gedragslijn der »Association" werkzaam en waar deze laatste financieel tekort schoot, daar kwam LEOPOLD de Tweede, de ziel der geheele beweging, haar met eigen middelen te hulp. Toch hadden hare bemoeiingen, die zich vooreerst tot ontdekkingstochten bepaalden weinig succes, en is het resultaat daarvan met dat van STANLEY's tocht vergeleken van weinig beteekenis.

Daarom besloot Koning LEOPOLD STANLEY aan zijne zaak te verbinden. Hij noodigde hem uit tot eene vergadering te Brussel in het Koninklijk Paleis, gehouden in November 1878. Daar waren bijeen een aantal invloedrijke personen, handelaars en financiers uit verschillende landen, aan wien STANLEY inlichtingen gaf omtrent de bevaarbaarheid van den Congo voor schepen van geringen diepgang, omtrent de gezindheid der inboorlingen, kortom over alles, waarvan de wetenschap van belang kon zijn voor de beantwoording der vraag, wat men ten opzichte van het Congogebied zou kunnen doen of m. a. w. op welke wijze men dit land voor den handel zou kunnen ontsluiten.

Verschillende vragen echter konden wegens de natuur-

lijk nog gebrekkige en onvolledige kennis dier streken niet voldoende beantwoord worden; daarom besloot men eene expeditie uit te rusten om het antwoord op die vragen aan den Congo zelf te gaan halen.

De Belgische Koning begreep, dat het slagen van deze expeditie meer financieele offers zou vragen dan waartoe de »Association Internationale Africaine" in staat was; daarom werd besloten buiten de Association om een fonds bijeen te brengen, waaruit de kosten der expeditie konden worden bestreden. Daarvoor richtte LEOPOLD den 25sten November 1878 in overleg met STANLEY te Brussel eene afzonderlijke vereeniging op onder den naam: »Comité d'Etudes du Haut-Congo". Voor een gedeelte van het benoodigde kapitaal werd terstond op de vergadering door de aanwezigen ingeteekend. Ter bestrijding van alle kosten werd noodig geacht een kapitaal van 20000 pond sterling. Het nog ontbrekende werd gedeeltelijk door buitenlanders bijeengebracht; later echter betaalde het Comité al die gelden terug, zoodat het evenals de Association een zuiver Belgische vereeniging werd. Natuurlijk was STANLEY de aangewezen leider der expeditie, die voornamelijk te onderzoeken had waarlangs de weg

moest loopen, die den Beneden Congo met het bebouwbare gedeelte van den bovenloop zou verbinden en tevens moest uitmaken, of en in hoever men met de oeverbewoners handelsbetrekkingen zou kunnen aanknoopen. Reeds in Augustus 1879 bevond STANLEY zich weder aan den mond van den Congo. Ingevolge het reeds opgemaakte schema der expeditie, vestigde hij langs de rivier hier en daar stations, van waar de noodige levensmiddelen, wapens enz. bij het dieper doordringen verkregen konden worden.

Het eerste station werd opgericht te Visi, het uiterste punt, dat van den mond van den Congo uit per schip bereikt kon worden. Van hier was de rivier onbevaarbaar tot Isangila, waar een tweede station werd opgericht. Maanden lang had STANLEY noodig om dit bergachtig terrein vol rotskloven door te trekken en de stoombooten voor de verdere riviervaart in afzonderlijke stukken hierheen te transporteeren. In Juli 1881 was onze reiziger gevorderd tot Stanley-Pool; van hier uit was de oever bevaarbaar over eene lengte van 1700 kilometer tot Stanley-Falls. Te Stanley-Pool stiet hij echter op andere moeielijkheden, van dien aard zelfs, dat het slagen van

de geheele onderneming er door in gevaar werd gebracht.

De Italiaan DE BRAZZA, die in het belang van Frankrijk ontdekkingsreizen deed in Afrika, had nl. in 1879 den beheerscher van den machtigen Bateké-stam, op den rechteroever van den Congo, weten te overreden zich onder het protectoraat der Fransche Republiek te stellen. Wilde STANLEY handelen alsof dit protectoraat niet bestond, dan had men natuurlijk terstond zoo niet openlijke vijandelijkheden, dan toch allerlei intriges der Franschen te vreezen. STANLEY zag dit in en wist het gevaar te voorkomen door den rechteroever aan de Franschen over te laten en zich te vestigen op den linkeroever. Hier stichtte hij, terwijl DE BRAZZA afwezig was, het station Leopoldville. Steeds om bovengemelde redenen het oog op den linkeroever gericht houdende, richtte hij verder het station Mswata op. Daardoor verhinderde hij, dat beide oevers in Fransche handen kwamen, wat de Congo op een bepaalde plaats tot een Fransche rivier zou gemaakt hebben.

Nadat de verdere tocht gelukkig volbracht was tot aan het LEOPOLD II-meer, de hoofdbron van de Kuango, die zich in den Congo uitstort, begaf STANLEY zich naar

Europa, waar hij in September 1882 aankwam om mondeling verslag te geven van zijn tocht.

Het Comité d' Études du Haut-Congo vond hij niet meer terug. Koning LEOPOLD had begrepen, dat de tijd tot onderzoeking voor wetenschappelijke doeleinden voorbij was; dat men andere vruchten van de opofferingen, die men zich getroost had, kon verkrijgen, en zoo schijnt langzamerhand het plan gerijpt te zijn, eene duurzame staatkundige organisatie in het leven te roepen.

Het was niet te verwachten, dat de Belgische Kamers ooit hare toestemming zouden geven tot eene vereeniging van het in het stroomgebied van den Congo te verwerven streken met het Belgische Koninkrijk. Daarom besloot men, ook om te verhoeden, dat een andere staat bezit van die streken zou nemen, hetgeen natuurlijk België's handel en verkeer met het Congogebied zou belemmeren, tot het stichten van een afzonderlijken staat. Wanneer voor het eerst die denkbeelden zijn opgekomen, is nu in 1892 natuurlijk nog niet uit te maken; dat reeds spoedig zulke gedachten bij den leider der geheele beweging zijn opgekomen, daarvoor zou men als bewijs kunnen aanvoeren, dat de instructies, door het Comité

d' Études du Haut-Congo aan STANLEY gegeven, niet voor publiciteit geschikt geacht werden. Hiertegen zou geen bezwaar bestaan hebben, wanneer men alleen humanitaire en wetenschappelijke bedoelingen had gehad.

En STANLEY zelf getuigt, dat hij het doel zijner zending geheim trachtte te houden.

Met het oog op die, in 1882 ten minste, bestaande plannen, was het Comité d' Études du Haut Congo in alle stilte veranderd in eene »Association Internationale du Congo". Bij deze nieuwe vereeniging stond beslist op den voorgrond het verkrijgen van grondgebied en het vestigen van koloniën.

De »Association" nam een eigen vlag aan (een gouden ster op een blauw veld), en in naam van de »Association" sloot STANLEY met ongeveer 450 inlandsche hoofden verdragen, waarbij zij de souvereiniteit der »Association" erkenden en tot teeken daarvan hare vlag aannamen.

HOOFDSTUK II.

Het Engelsch-Portugeesche tractaat en de Berlijnsche Conferentie.

Zoo had dan de »Assocation Internationale du Congo" door de verdragen met de hoofden der Inboorlingen in het stroomgebied van den Congo souvereiniteitsrechten gekregen over een uitgestrekt gebied.

Het bijzondere van dezen toestand bestond hierin, dat eene vereeniging van particulieren verdragen sloot, dat aan haar rechten werden overgedragen alsof zij eene in het volkenrecht erkende macht ware. Zelfs had de vereeniging in België geen rechtspersoonlijkheid. Was dat bestaanbaar?

Ook Leopold de Tweede begreep dat. Diplomatieke

onderhandelingen werden door hem allerwege aangeknoopt om van de Mogendheden de erkenning van de »Association" te verkrijgen. Wel was dit noodzakelijk, want aan belagers ontbrak het den opkomenden staat niet.

Frankrijk was niet tevreden met het protectoraat over het gebied der Bateke's op den rechten Congooever. De reiziger DE BRAZZA maakte ook aanspraak op den linkeroever van den mond van den Congo tot Stanley-Pool. Hij grondde Frankrijks aanspraken op de souvereiniteitsrechten, die de bewoners van den rechteroever zouden hebben over die van den linkeroever.

De Association kon deze aanspraken niet erkennen zonder haar bestaan in gevaar te brengen, want daardoor zou de Congo voor een gedeelte een Fransche rivier geworden zijn, waardoor het verkeer tusschen den mond en den middelloop der rivier van het goedvinden eener vreemde regeering afhankelijk zou zijn geworden.

Ernstiger nog waren de gevaren, die dreigden van den kant van Portugal.

Zooals wij gezien hebben, was deze staat feitelijk nooit beheerscher van het Congogebied geweest; zijn

invloed berustte voornamelijk slechts op de welwillendheid van den Koning van Congo, zoodat eene verandering van die gezindheid voldoende was om de Portugeezen van allen invloed te berooven en hen te verdrijven. Wel bleef Portugal officieel tot in deze eeuw aanspraak maken op het Congogebied.

Zoo werd in de Portugeesche Constitutie van 1826 deze streek als Portugeesch bezit beschouwd; art. 2 § 2 luidt nl. »Le territoire du Royaume de Portugal et Algarve comprend, dans l'Afrique occidentale... Cabinda et Molembo" d. i. het Congo gebied. Dat dit echter werkelijk slechts een bezit op papier was, blijkt ten duidelijkste hieruit, dat twaalf jaar later aan den gouverneur van Angola werd opgedragen, den Congo feitelijk in bezit te nemen, er forten aan te leggen en eene stad te bouwen, welke den naam Nova Lisboa zou dragen. Het is niet te ontkennen, dat de volledige uitvoering van deze opdracht Portugal staatsrechtelijk en volkenrechtelijk in het bezit van het gebied van den Congo zou hebben gesteld; dit is echter niet geschied en het verzuim van toen kon later niet meer hersteld worden, toen ook andere Mogendheden haar blik op het Congo

gebied richtten. En onder die Mogendheden was het vooral Engeland, dat van het laatst der eerste helft van deze eeuw zich tegen de Portugeesche aanspraken op het Congogebied verzette.

Diplomatieke onderhandelingen brachten hierin geene verandering. Engeland bleef het eens ingenomen standpunt, Portugal zijne aanspraken handhaven.

Zoo berichtte laatstgenoemde Mogendheid den 1sten September 1856 aan de autoriteiten te Angola, dat het besloten was, »de ne point désister de ses droits, fixés dans la Constitution de l'Etat, à la Souverainité de tout le littoral et des territoires s'étendant jusqu' au 5° 12′ paralelle.

In overeenstemming met die woorden dempte Portugal in 1859 een opstand in het vroegere rijk van den Koning van Congo, maar in de zienswijze van het Britsche Gouvernement bracht dit alles geen verandering.

Zoo duurde deze toestand voort, tot plotseling het in het voorjaar van 1881 aan de regeering gekomen Kabinet *Gladstone*, met verloochening van de tot nu toe door alle Engelsche Kabinetten aangenomen houding, aan de aanspraken van Portugal een welwillend oor leende. In

het najaar van 1882 werden dientengevolge tusschen Engeland en Portugal onderhandelingen geopend, die hebben geleid tot een tractaat den 26sten Februari 1884 door EARL GRANVILLE namens de Britsche, en door Sennor MIQUEL MARTINUS D'ANTAS voor de Portugeesche Regeering onderteekend. Door dit tractaat erkende Engeland in art. I de Souvereiniteit van Portugal over het gebied van den Congomond tusschen 8° en 5°12′ Z.Br.

In art. II werden de onderdanen van alle natiën gelijkgerechtigd verklaard tot het verwerven van grondbezit in deze streken en het bouwen van factorijen.

Op den Congo en op den Zambezi zou vrijheid van scheepvaart gelden voor alle natiën.

Het politie-toezicht, het regelen van alles wat scheepvaart en tolaangelegenheden betrof, werd opgedragen aan eene commissie te benoemen door de beide contracteerende Mogendheden. Verder bepaalde art. IX, dat voor de eerste tien jaren de te heffen rechten niet hooger zouden worden opgevoerd dan een maximum van 10 %, welk bedrag ook voor de Portugeesche provincie Mozambique in 1877 als hoogste cijfer was bepaald.

Dit tractaat, waarvan de inhoud reeds vóór 1884 was

bekend geworden, verwekte niet alleen bij de overige West- en Middel-Europeesche Mogendheden een storm van verontwaardiging, maar zelfs in Engeland verwierf het verre van algemeene instemming, niettegenstaande het voordeel 't welk Engeland voor zich bedongen had en dat hierin bestond, dat voor Engelsche invoeren in het Portugeesche Congo gebied de rechten met 50 °/₀ zouden worden verminderd.

In Duitschland verzochten talrijke Kamers van Koophandel de Regeering, stappen te doen ten einde de ratificatie van het voor handel en scheepvaart zoo drukkende tractaat tegen te houden en niet toe le laten, dat de vrijheid van handel zou moeten plaats maken voor het Mozambique-tarief, dat de handel zeer drukkend vond en dat bovendien nog slechts gedurende 10 jaren zou gelden.

Na verloop van dien tijd zou die bepaling herzien worden, zoodat de mogelijkheid bestond, dat de rechten dan nog hooger opgevoerd zouden worden. En dat in eene streek, waar tot nu toe handels-etablissementen van verschillende volken zonder eenige beperkende bepaling hunnen handel hadden gedreven!

Bovendien was Engeland's handel aan den Congo van veel minder beteekenis dan die van andere natiën; het was te vreezen, dat de Engelsch-Portugeesche Commissie allerlei middelen zou weten te vinden om den Britschen handel te bevoordeelen. En nog erger, wanneer bovendien nog de linkeroever van den middenloop van den Congo, gelijk DE BRAZZA wilde, onder Fransch protectoraat kwam te staan, dan werd de Congo eene Fransch-Portugeesche rivier en zou zelfs misschien het ergste te vreezen zijn voor allen handel, die niet door Franschen, Portugeezen of Engelschen werd gedreven.

In dezen dringenden nood sloot de Association den 23sten April 1884 eene overeenkomst met Frankrijk, waarbij zij zich verbond de aan den Congo verkregen landstreken aan geene macht te zullen afstaan, terwijl aan Frankrijk het recht van voorkeur werd verleend, voor het geval dat de Association zich genoodzaakt zou zien door onvoorziene omstandigheden hare bezittingen te realiseeren.

De Fransche Minister-President JULES FERRY beantwoordde deze overeenkomst op eene wijze, die Frankrijk formeel verplichtte het gebied en de rechten der ver-

eeniging te eerbiedigen. Niet minder steun kreeg de vereeniging door hare erkenning door de Vereenigde Staten van Noord-Amerika (April 1884). Vooral was dit te danken aan de bemoeiingen van den vroegeren Amerikaanschen gezant aan het Belgische Hof, die lid was geweest van de Association Internationale Africaine.

Hij wist de Amerikanen zoozeer te overtuigen van hunnen vroeger zoo belangrijken handel op West-Afrika, dat de Senaat der Vereenigde Staten den 10den April 1884 den President machtigde de »Association Internationale du Congo" als regeerende macht aan de Congo-rivier te erkennen.

De waarde, welke deze erkenning voor de vereeniging had, kan niet licht te hoog worden geschat.

De kansen voor het Portugeesch-Engelsch tractaat begonnen steeds slechter te worden.

Door de Vereenigde Staten, Nederland en Spanje werd krachtig tegen het gesloten verdrag geprotesteerd, terwijl Frankrijk en Duitschland in het laatst van April 1884 aan de Portugeesche regeering verklaarden, dat zij het tractaat niet als verbindend beschouwden voor zich en hunne onderdanen in het Congogebied. Door

die verklaring viel het tractaat feitelijk in duigen. Wel had Engeland beloofd, niettegenstaande den allerwege zich openbarenden tegenstand, het tractaat te zullen ratificeeren, maar deze belofte gaf niets, daar er uitdrukkelijk bij verklaard werd, dat de ratificatie niets te beteekenen zou hebben, wanneer niet andere Mogendheden zich bij de bepalingen van het tractaat neerlegden.

En Duitschland bepaalde zich niet tot deze verklaring, maar door bemiddeling van den Franschen Ambassadeur te Berlijn, Baron DE COURCEL, gelukte het, ten opzichte van de in deze te volgen gedragslijn overeenstemming tusschen de Fransche en Duitsche Regeering tot stand te brengen.

VON BISMARCK stelde daarop aan de Fransche Regeering voor eene Conferentie bijeen te roepen ten aanzien van die punten, waarover beide Mogendheden het ten opzichte van het Congo-gebied eens waren geworden.

Deze punten waren de volgende.

1. Handelsvrijheid in het Congo-bekken.

2. Ten opzichte der scheepvaart moesten op den Congo toepasselijk verklaard worden de op het Weener Congres voor Internationale rivieren vastgestelde bepalingen.

3. Het vaststellen der formaliteiten in het vervolg noodig om de occupatie van eenig grondgebied door een der Mogendheden, voor derden als bindend aan te merken.

Eveneens waren beide Mogendheden van meening, dat tot deelneming aan de Conferentie behoorden te worden uitgenoodigd, in de eerste plaats die Mogendheden, welke direct bij den West-Afrikaanschen handel betrokken waren nl. Groot-Brittannië, Nederland, Spanje, Portugal, België en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en verder ten einde voor de besluiten der Conferentie de algemeene goedkeuring te verwerven, ook de overige groote Mogendheden.

Den 6den October 1884 werden deze Mogendheden namens Frankrijk en Duitschland uitgenoodigd tot eene Conferentie te Berlijn, ten einde over de reeds opgenoemde in de uitnoodiging opgenomen punten te beraadslagen.

Buiten Engeland namen allen de uitnoodiging zonder eenig voorbehoud aan. Portugal was niet alleen terstond bereid, maar schijnt zelfs uit eigen beweging stappen gedaan te hebben om eene Conferentie uit te lokken,

in de hoop, dat het zou gelukken de Mogendheden te bewegen tot erkenning zijner souvereiniteitsrechten over den Beneden-Congo, wanneer het maar de vrijheid der vreemde handelsbelangen waarborgde.

Engeland echter kon niet terstond besluiten zijne medewerking te verleenen voor eene Conferentie, die bestemd was het werk der Engelsche diplomatie te vernietigen.

Zelfs had de Engelsche regeering eenigen tijd te voren nog eene poging gedaan Duitschland, hetwelk zij terecht als de ziel der beweging tegen het tractaat beschouwde, voor zich te winnen, door deze Mogendheid het uitzicht te geven op opneming van Duitschers in de Engelsch-Portugeesche Commissie voor de regeling der scheepvaartbelangen enz.

De Rijkskanselier liet zich niet overhalen om tot zulk eene politiek mede te werken, onder opmerking, dat die concessie den tegenstand der overige Mogendheden niet zoude breken, en te recht, daar het onverantwoordelijk zou zijn om een voor den handel zoo belangrijke streek, waar tot nu toe onbeperkte handelsvrijheid heerschte, te onderwerpen aan een koloniaal bestuur, zoo bedenkelijk als het Portugeesche.

Ook de uitnoodiging tot de Conferentie werd door Engeland niet terstond aangenomen. De Minister van Buitenlandsche Zaken antwoordde wel, dat Engeland met instemming de uitnoodiging begroette, maar de verschillende punten, waarover de Britsche regeering nog vooraf inlichtingen noodig achtte, toonden genoegzaam, dat zij slechts schoorvoetend, en alleen, omdat zij zich niet tegen den eenstemmigen wil van de andere Mogendheden kon verzetten, toegaf tot het houden eener Conferentie.

En zoo kwamen dan eindelijk den 15den November 1884 de vertegenwoordigers van Duitschland, Oostenrijk-Hongarije, België, Denemarken, Spanje, De Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Frankrijk, Groot-Brittannië en Ierland, Italië, Nederland, Luxemburg, Portugal, Rusland, Zweden en Noorwegen, en Turkije te Berlijn bijeen.

Zooals uit deze opnoeming blijkt was de »Association Internationale du Congo" op de Berlijnsche Conferentie niet vertegenwoordigd en terecht, want de Asssociation was toen nog niet door alle Mogendheden erkend.

Toch had men natuurlijk bij de discussiën en het voorstellen der bepalingen het oog op den nieuwen, in

wording zijnden staat, daar de Conferentie juist ten doel had bepalingen vast te stellen, die zouden werken binnen het gebied van den jongen staat. In de eerste zitting werd met algemeene stemmen het voorzitterschap opgedragen aan VON BISMARCK. De Fransche ambassadeur Baron DE COURCEL werd benoemd tot voorzitter der Commissie, die belast was met het ontwerpen der verschillende bepalingen.

In deze Commissie van redactie waren de meeste der aan de Conferentie deelnemende staten vertegenwoordigd.

De vergaderingen van de Conferentie in plenum hadden slechts tot taak de door de Commissie opgestelde ontwerpen vast te stellen; bovendien werden echter nog daarin dikwijls verklaringen afgelegd, met het doel het standpunt van eene of andere regeering uiteen te zetten.

De bepalingen der Conferentie zijn vervat in verschillende artikelen, die in eene »Generale Acte" werden vereenigd.

Hoofdstuk I art. 1 bepaalt volledige handelsvrijheid voor den handel van alle natiën in het gebied van het Congo-bekken en van de stroomen, die hun water in deze rivier uitstorten.

De bepaling, dat in die streken zal heerschen: »une complète liberté de commerce" komt Mr. SWEERTS DE LANDAS WYBORGH, in zijn proefschrift over het Tractaat van Berlijn, niet duidelijk voor, evenals hij de omschrijving van het gebied vrij onzeker vindt.

Moet men, vraagt hij, hieronder verstaan uitsluitend een verbod om door bijzondere heffingen den handel te treffen of wel een toestand, waarin deze door geen maatregel, van welken aard ook, belemmerd wordt? De schrijver huldigt de laatste opvatting, maar noemt daarom ook de bepaling een onvermengd kwaad, omdat daardoor o. a. ook zeer belemmerd worden het uitvaardigen van verschillende verordeningen en het nemen van verschillende maatregelen, die in iederen beschaafden staat, ook daar waar de meeste handelsvrijheid heerscht, toch soms in het algemeen noodig en nuttig zijn.

Zoo zouden in het Congo-gebied geene ontsmettingsmaatregelen mogen genomen worden om het heerschen van besmettelijke ziekten tegen te gaan; bij veeziekte den in of doorvoer van ziek of verdacht vee niet mogen worden gekeerd.

In de eerste plaats komt het mij voor, dat wij zelfs

al vonden wij in de geheele »Generale Acte" van Berlijn geene bepaling, die ons in dezen tot richtsnoer konde strekken, gerust zouden mogen aannemen, dat geene der Mogendheden er ooit aan gedacht kan hebben aan deze woorden eene zoo verre strekking te geven.

Uit de bepalingen van art. 2 en 3 volgt m. i. bovendien reeds duidelijk, dat met die volstrekte handelsvrijheid alleen bedoeld kan zijn een verbod om door bijzondere heffingen opzettelijk den handel te treffen.

Op die verklaring omtrent de handelsvrijheid volgt in art. 2 terstond de vrije scheepvaart op den Congo en zijne bijstroomen voor schepen van alle natiën.

Vreemd is het, dat wij deze bepaling hier vinden, terwijl het vierde hoofdstuk van het Tractaat van Berlijn opzettelijk aan het beginsel der vrije scheepvaart gewijd is, en den inhoud van art. 2 in andere woorden dan ook herhaalt.

De art. 3, 4 en 5 houden nadere bepalingen in over de handelsvrijheid. Waren van waar ook afkomstig, onder welke vlag, hetzij ter zee, over land of langs de

rivieren ingevoerd, zullen slechts onderworpen kunnen worden aan zoodanige heffingen, als noodig zijn tot dekking der uitgaven, welke in het belang van den handel zelven zijn geschied, en alle schepen zullen voor die heffingen gelijkelijk bijdragen: alle ongelijke behandeling ten opzichte van schepen van verschillende natiën is verboden.

In- of doorvoerrechten mogen niet worden geheven in de eerst volgende 20 jaar, na verloop van dien termijn behouden de Mogendheden zich voor deze bepaling te herzien. Geen der machten, aan welke nu of in het vervolg in het Congo-gebied Souvereiniteits-rechten zouden toekomen, zou eenig handelsmonopolie of privilege mogen verwerven of verleenen.

Bij de behandeling van het vierde en vijfde artikel was men het er algemeen over eens, dat het beginsel der handelsvrijheid zich er volstrekt niet tegen verzette, dat men den handel liet betalen de kosten voor maatregelen en diensten in het belang van den handel zelf beraamd en gepraesteerd, maar ook dit stond bij allen vast, dat die opbrengsten nooit een bron van inkomsten mochten worden, voor welken staat ook. Een enkel lid

der Conferentie Graaf DE LAUNAY vond daarom eene algemeene bepaling zelfs gevaarlijk, en wilde uitdrukkelijk zien vastgesteld, dat die heffingen nimmer meer zouden mogen bedragen dan van 2 tot 4% van de waarde der artikelen. De Belgische afgevaardigde Baron DE LAMBERMONT toonde echter het gevaarlijke van zoodanige beperking aan.

Men kon het openbaar gezag de handen niet binden, daar het onmogelijk was vooraf bij benadering te bepalen naar welken rentevoet de staat leeningen zou kunnen sluiten noodig voor het uitvoeren van verschillende werken.

Men zou voor werken in de binnenlanden van Afrika geen kapitalen beschikbaar stellen, dan tegen gelijk een der leden het uitdrukte: »Afrikaansche aequatoriale rente." Daarom moest men in dezen vertrouwen stellen in de Staten zelf; hun eigenbelang zou medebrengen deze rechten niet hooger op te voeren, dan noodig was, daar anders de begonnen handel zou verloopen.

De Graaf de LAUNAY gaf dit toe, en toonde zich tevreden met eene nadere omschrijving bestaande in de invoeging van het woord »équitable" voor het woord »compensation."

Art. III luidt dus:

Les marchandises importées dans ces territoires, sous quelque pavillon que ce soit par la voie maritime ou fluviale ou par celle de terre, n'auront à acquitter d'autres taxes, que celles qui pourraient être perçues comme une équitable compensation dépenses utiles pour le commerce et qui, à ce titre, devront être également supportées par les nationaux et par les étrangers de toute nationalité.

Art. VI handelt over het zedelijk en stoffelijk welzijn der inlanders, over bescherming van zendelingen en reizigers en waarborgt vrijheid van godsdienst aan vreemden en inlanders. Ook wordt nog in dit art. de slavenhandel verboden, hoewel in het tweede hoofdstuk een afzonderlijk artikel aan dit onderwerp gewijd is.

Van het grootste gewicht voor de toekomst van Afrika is dan ook die bepaling van het tweede hoofdstuk. Dit maakte oorpronkelijk geen deel uit van het programma, door Duitschland voor de Conferentie ontworpen, maar is op voorstel van Engeland ingelascht.

Reeds bij het tractaat van Weenen, 8 Februari 1815,

was aangenomen, dat men zou streven te geraken tot onderdrukking van den slavenhandel, en op het Congres te Verona (1822) is weder uitdrukking aan die denkbeelden gegeven.

In overeenstemming met de besluiten van het Weener en Veroneesch Congres had Engeland met verschillende staten tractaten gesloten, waarbij de contracteerende partijen zich tot wering van den slavenhandel verbonden.

En zoo zien wij in overeenstemming met Engeland's wensch in hoofdstuk 2 art. IX den slavenhandel en alle handelingen, die ten doel hebben slaven aan dien handel te verschaffen, zoowel te land als ter zee verboden.

Ja zelfs zien wij het verbod verheven tot eene volkenrechtelijke stelling; immers de aanhef van het art. luidt: «Conformément aux principes du droit des gens tels qu'ils sont reconnus par les Puissances signataires, la Traite des Esclaves étant interdite" enz.

Het volgende hoofdstuk bevat verklaringen omtrent de neutraliteit van het Congogebied, welke artikelen te danken zijn aan den Amerikaanschen afgevaardigde.

Het vierde hoofdstuk handelt over de vrije scheepvaart.

Het beginsel der vrije scheepvaart is eene vrucht der Fransche revolutie, dat in verschillende door de eerste Fransche Republiek gesloten tractaten geheiligd werd, en in het Europeesch volkenrecht werd opgenomen door art 5 van het tractaat van Parijs van 30 Mei 1814. De laatste groote Europeesche rivier, die aldus voor de vrije vaart werd opengesteld was de Donau, en te Berlijn werd vastgesteld, dat vrije scheepvaart voor eene rivier slechts kon worden verkregen ten gevolge van afzonderlijke overeenkomsten terwijl Duitschland's voorstel was geweest het tot een volkenrechtelijk beginsel te verheffen.

In de Congo-scheepvaartacte nu wordt aan alle natiën de vrije scheepvaart op den Congo en zijne bijstroomen verzekerd.

Alle natiën zullen ten opzichte van alle scheepvaart, hoe ook genaamd en van welken aard ook, op den voet van volkomen gelijkheid worden behandeld.

Geene andere scheepvaartrechten mogen worden geheven dan die, welke uitdrukkelijk genoemd worden in art. XIV.

Dezelfde bepalingen zullen gelden voor straten, spoor-

wegen en kanalen aangelegd om verschillende gedeelten van den Congo of diens bijstroomen voor het verkeer aan elkaar te verbinden daar, waar een rechtstreeksch verkeer door onbevaarbaarheid der rivieren verhinderd is.

De zorg voor de naleving der bepalingen wordt opgedragen aan eene internationale commissie, waarin ieder den contracteerende machten en iedere Mogendheid, die later mocht toetreden één lid zal mogen benoemen. Verder zijn nog vastgesteld de formaliteiten in het vervolg noodig tot bezitsverwerving aan de Afrikaansche kusten, ten einde de geldigheid daarvan tegenover andere Mogendheden te kunnen handhaven. Ofschoon de practische waarde dezer artikelen door de vele beperkingen te betwijfelen valt, zoo zijn zij toch uit een theoretisch oogpunt van groot gewicht; het is toch eene poging geweest om geldende bepalingen voor het volkenrecht vast te stellen ten opzichte van occupatie van grondgebied.

HOOFDSTUK III.

De anti-Slavernij-Conferentie te Brussel 18 November 1889—2 Juli 1890.

Over de vraag, of de Berlijnsche Conferentie het doel heeft bereikt, dat zij, die daartoe het initiatief namen, zich voorstelden, kunnen verschillende uiteenloopende meeningen bestaan.

De toespraak, door prins VON BISMARCK in de zitting van den 26sten Februari 1885 tot de vergaderde gedelegeerden gehouden, kan men te optimistisch vinden en toch geen vrede hebben met de zaakrijke afbrekende critiek van den Heer SWEERTS DE LANDAS WYBORCH.

Een der gevolgen behoort in de eerste plaats, bij eene beoordeeling van het door de Berlijnsche Conferentie tot

stand gebrachte, niet uit het oog te worden verloren: hoewel nl. in de tot de Mogendheden gerichte uitnoodiging drie punten waren genoemd en hoewel de Conferentie zelve haar werkkring nog aanmerkelijk heeft uitgebreid, was er toch een hoofddoel: de vernietiging van het Engelsch-Portugeesche tractaat, dat allen vreemden handel dreigde te dooden en den in wording zijnden Congo-Staat den nekslag zou hebben toegebracht.

En dat doel is volkomen bereikt, en al waren alle andere vér strekkende oogmerken ook later gebleken van nul en geener waarde te zijn, het bereiken van dit eene doel zou voldoende zijn om de Berlijnsche Conferentie in de geschiedenis eene eervolle plaats te doen innemen.

En die jonge staat was niet meer in wording, maar had gedurende en door de Conferentie een eigen bestaan gekregen.

De erkenning van zijne vlag, als die eener zelfstandige Mogendheid, was gedurende de Conferentie door afzonderlijke overeenkomsten met de verschillende op de Berlijnsche Conferentie vertegenwoordigde Mogendheden, verkregen. En dat door de Conferentie hare erkenning niet weinig bevorderd is, zou men zonder eenige aan-

wijzing daaromtrent gerust kunnen aannemen. maar bovendien maakt eene opmerking van Mr. T. M. C. Asser (die met eene speciale zending nl. ten opzichte der scheepvaart door de Nederlandsche Regeering naar Berlijn werd gezonden) het waarschijnlijk, dat de voorzitter der Conferentie niet weinig tot die erkenning door de verschillende Mogendheden heeft bijgedragen.

Wij lezen nl. in de Gids van 1885 II pag. 329 in het door Mr. T. M. C. Asser geschrevene: »De Rijkskanselier »in wiens oog het juridisch debat over het wezen der »associatie zeker bijzonder weinig waarde had, heeft zich »voortdurend jegens haar zeer welwillend betoond.

»Tijdens de Conferentie fluisterde men elkander in het »oor, dat hij den gedelegeerden van enkele staten per»soonlijk had aanbevolen de erkenning der associatie door »hunne Regeeringen te bevorderen, daar dit het beste »middel was om de gevreesde ambitie van enkele Mogend»heden te beteugelen."

Nadat dan nu aldus de »Association Internationale du Haut Congo" door alle te Berlijn vertegenwoordigde Staten als subject van het Volkenrecht was erkend, las Von Bismarck in de laatste zitting der Conferentie op 26

Februari 1885 voor een schrijven van den Overste STRAUCH, waarin deze namens den Koning van België verklaarde, dat de Association toetrad tot de »Generale Acte", gelijk dit door art. 37 dier acte werd toegestaan.

Op het werk werd de kroon gezet door de besluiten der Berlijnsche Wetgevende Macht, die den 28sten en 30sten April 1885 aan Zijne Majesteit Leopold den Tweede, Koning van België vergunde hoofd te zijn van den door de »Association Internationale du Haut Congo" gestichten Staat.

Van toen af bestond tuschen België en dien Afrikaanschen staat de band eener personeele Unie. Zoo was dan de Stichting van den Congo-Vrijstaat het resultaat der jarenlang voortgezette bemoeiingen van den Belgischen Koning.

Of echter zijne schepping de vlucht zal nemen, welke hij zich daarvan voorstelt, zal de toekomst nog moeten leeren.

Tot op dit oogenblik echter zou het antwoord daarop waarschijnlijk niet toestemmend kunnen luiden, maar... nu nog is de tijd niet aangebroken om een oordeel te vellen, dat misschien eerst een later geslacht met vol-

ledige kennis van zaken zal kunnen uitspreken, en de lauwerkrans, die de geschiedenis voor den modernen Hendrik den Zeevaarder zal vlechten, zal niet verwelken, al moge ook zelfs later de gestelde vraag ontkennend moeten worden beantwoord. .

Onder de gewichtigste artikelen der »Generale acte" behoort voorzeker het reeds genoemde art. IX, waarbij iedere Mogendheid zich verplichtte alle haar ten dienste staande middelen aan te wenden ter bestrijding van den slavenhandel in den uitgebreidsten zin. Wat ten dien einde na 1885 is geschied, is moeielijk te zeggen: dit schijnt echter zeker, dat de aangewende pogingen weinig resultaat opleverden. Hetgeen al dadelijk hieruit blijkt, dat de Mogendheden, die het tractaat van Berlijn hadden onderteekend, in het najaar van 1889 door den Koning van België werden uitgenoodigd bijeen te komen tot het houden eener Conferentie te Brussel, bekend onder den naam van »Anti-Slavernij Conferentie", welke geduurd heeft van 18 November 1889 tot 2 Juli 1890.

Het doel dezer Conferentie was, gelijk het in den oproepingsbrief heette »om gemeenschappelijk de middelen op te sporen, die het meest geschikt zouden zijn om het

kwaad in zijnen oorsprong te bestrijden. »Er bestaat volkomen overeenstemming" heette het ten aanzien van het te bereiken doel, nl. zoo krachtig mogelijk den slavenhandel in het binnenland van Afrika tegen te gaan en de invrijheidstelling te bewerken der slaven, wier lot het zou zijn te worden verkocht om over zee te worden vervoerd.

De Conferentie werd geopend met eene rede van den Prins DE CHIMAY, die wees op de moeielijke, edele taak, waarvoor de vertegenwoordigers waren samen gekomen en hun succès toewenschte bij dien arbeid.

De Nederlandsche gezant te Brussel, Baron GERICKE VAN HERWIJNEN beantwoordde, namens allen deze rede en bracht hulde aan den Belgischen Koning, die door verheven, menschlievende gevoelens bezield, het initiatief had genomen voor het samenroepen dezer Conferentie.

Het doel was dus te beraadslagen over middelen tot wering van den slavenhandel; men besloot echter ook over te gaan tot het zoeken van bronnen van inkomsten om de onkosten, die noodwendig zouden ontstaan, te kunnen dekken.

Zoo werd den 24sten Februari aan de orde gesteld de verkoop van sterke dranken en wel naar aanleiding van verschillende petities, uit Engeland en Zwitserland ingekomen.

Portugal achtte de Conferentie echter onbevoegd om dit punt te behandelen, daar in den uitnoodigingsbrief daarvan geen sprake was geweest en ook de Nederlandsche gezant legde dezelfde verklaring af.

Toch werd dit punt behandeld, en de alcohol aan een invoerrecht onderworpen.

Veel belangrijker was echter eene andere afwijking van den uitnoodigingsbrief.

Het betrof eene wijziging te brengen in een der voornaamste artikel van het Tractaat van Berlijn, nl. het art. IV waarbij, zooals wij reeds gezien hebben, het heffen van invoerrechten gedurende twintig jaren zou zijn verboden.

In de zitting van 10 Mei werd een voorstel daaromtrent voorgelezen.

Ter toelichting van dit voorstel werd er op gewezen, dat de Berlijnsche Conferentie de heffing van invoerrechten had verboden voor een tijdvak van twintig jaren, in de

vooronderstelling, dat het wel twintig jaren zou duren voor de Congo-Staat zich geheel georganiseerd had.

Niet voor de geheele toekomst, slechts voor den tijd, dien de jonge staat noodig zou hebben om zich te organiseeren en te ontwikkelen, had men deze bepaling gemaakt.

En wat was nu gebleken?

Dat de nieuwe staat zich in alle opzichten veel sneller ontwikkeld had dan men had kunnen denken; »un coup d'oeil, même superficiel suffit pour constater que les faits ont marché plus vite que les prévisions même les plus optimistes."

Niet alleen had de geographische kennis van het Congobekken de rijkdommen dier uitgestrekte streken aan het licht gebracht, maar de Europeesche handel was zelfs tot in het hart van Afrika doorgedrongen tot streken, die vroeger geheel onbekend waren.

De in 1884 niet voorziene snelheid, waarmee deze verandering was opgekomen, maakte reeds thans eene herziening van het tijdelijk verbod van invoerrechten der Berlijnsche Conferentie mogelijk, ja misschien wel bij deze veranderde toestanden noodzakelijk. De bescherming van den handel, de instelling eener regelmatige justitie,

het aanleggen van wegen voor communicatie langs de oevers van onbevaarbare gedeelten der rivier, en ook tot toegang tot het binnenland; de organisatie van den publieken dienst, die de particuliere ondernemingen moest bijstaan en helpen, dit alles vereischte financieele uitgaven, waarvoor men naar billijkheid invoerrechten mocht vragen van hen, die bij de nieuwe orde van zaken belang hadden.

En bij al het genoemde zouden nog komen de uitgaven, die voor den Congo-Staat het gevolg waren van de plichten, welke het Tractaat van Berlijn hem indirect en deze Conferentie direct oplegde.

Verschillende gedelegeerden beantwoordden deze »Memorie van Toelichting" met een woord van lof aan den Belgischen Koning, voor hetgeen hij ten behoeve van den Congo-Staat reeds had gedaan, en ook de Nederlandsche gezant sloot zich daarbij aan.

Hierbij bleef het in die zitting en het voorstel werd in handen van eene commissie gesteld.

In latere zittingen betuigden verschillende vertegenwoordigers namens hunne regeeringen hunne instemming met het voorstel; de Nederlandsche gezant echter had

nog geene instructie ontvangen en bepaalde zich tot eenige plichtplegingen tegenover den Koning van België.

Den 22sten Mei echter verklaarde onze gezant, dat de Nederlandsche regeering hare medewerking niet kon verleenen aan het voorstel zooals het den 10den Mei was geformuleerd.

Hij gaf toe, dat de nieuwe verplichtingen, welke de Brusselsche Conferentie [1]) aan den Congo-Staat oplegde, de uitgaven moesten vermeerderen, en stelde daarom de Conferentie voor een onderzoek in te stellen naar de wijze, waarop het best in die uitgaven zou kunnen worden voorzien, en in eene uitvoerige nota betoogde hij, dat de Congo-staat zich de noodige middelen op andere wijze kon verschaffen dan door invoerrechten. In die nota verklaarde hij, dat groote handelshuizen zich in die streken reeds lang hadden gevestigd voordat zij onder het Europeesch gezag van den Congo-Staat, Frankrijk of Portugal waren gekomen.

Overal bezaten die huizen factorijen; uit een centraal

---

[1]) „Actes de la Conférence", Bruxelles Février 1891; ook „Conférence Internationale" Protocoles et Acte final.

depôt zond men goederen naar die factorijen, al naar mate daaraan behoefte was.

Men kan die goederen dus heen en weer zenden, zooveel men wil en noodig oordeelt; hetgeen vooral van belang is, daar het dikwijls gebeurt, dat tengevolge van een regen-seizoen, ziekten of onderlinge oorlogen tusschen de inboorlingen, de handel in eene of andere streek voor langen tijd geheel onmogelijk wordt.

In zoodanig geval kan men de goederen van zoodanige plaatsen terugzenden en dit vooral was oorzaak, dat tot nu toe met betrekkelijk weinig kapitaal veel kon worden gedaan. Dit alles zou echter door het heffen van invoerrechten veranderen.

Tal van factorijen waren gevestigd in plaatsen waar zich geen Europeesche autoriteit bevond.

Invoerrechten daarentegen zouden de handelaars noodzaken hunne goederen slechts te lossen op plaatsen, waar fiscale ambtenaren gevestigd waren en zouden dus voor den handel een bron zijn van moeielijkheden en groote uitgaven.

Daarentegen zouden de hooge perceptiekosten en de aanzienlijke uitgaven, vereischt tot het tegengaan van

den smokkelhandel een groot deel der te heffen rechten verslinden. De Heer GERICKE verzocht daarna, of de vergadering hare aandacht eens op eene verhooging der uitvoerrechten zou willen vestigen.

Dit kon geschieden zonder verhooging der kosten van inning.

Bovendien betaalden de producten van den Boven-Congo in het geheel geene uitvoerrechten, hoewel die producten het meeste voordeel aan den handel verschaften.

Pourquoi cette franchise?

Misschien zou men bovendien andere belastingen kunnen vinden, minder drukkend dan invoerrechten.

En al was het waar, dat de Berlijnsche Conferentie geen vrijheid van invoerrechten voor altijd gedeclareerd had, zij had dit toch aangenomen voor een tijdvak van twintig jaar.

En al beweerde men nu, dat het twintigjarig tijdvak eigenlijk reeds in vijf jaren was doorloopen, hierop vond onze gezant veel af te dingen.

Wel was er veel gedaan, maar handel en landbouw moesten zich nog ontwikkelen, vooral aan den Boven-Congo.

Ook aan den Beneden-Congo was nog geen zeer groote vooruitgang te bespeuren. De ivoorhandel had zich zelfs van daar hooger op verplaatst, omdat de aankoop van ivoor in het binnenland voordeeliger was.

De uitvoer van de in het binnenland overvloedige caoutchouc was nog in zijn begin. Ook waren de transportkosten nog zeer hoog, die wel zouden verminderen, wanneer een door eene Belgische Maatschappij aan te leggen spoorweg gereed was, maar dit zou nog eenige jaren duren, en de Heer Gericke vond het niet verstandig in dien tusschentijd handel, nijverheid en landbouw met nieuwe kosten te bezwaren.

Hij voegde er bij, dat intrekking van het 4de artikel van het Tractaat van Berlijn vooral op den Nederlandschen handel zwaar zou drukken, daar de meeste andere betrokken landen aan den Congo grondgebied hadden, en dus in de op eigen gebied te heffen invoerrechten eene vergoeding zouden vinden.

Daarom vond onze gezant het geen geringe zaak, dat Nederland zich zonder eenige vergoeding een recht zou zien ontnemen, dat anders nog vijftien jaren kon duren.

Na deze rede werden door den voorzitter de bepa-

lingen nopens de invoerrechten nader geformuleerd, waarna in verschillende zittingen beproefd werd de argumenten van onzen gezant te ontzenuwen, en hem te nopen zijne oppositie te laten varen.

Het Nederlandsche Gouvernement bleef echter het eens ingenomen standpunt handhaven; zijn vertegenwoordiger bleef weigeren de »Déclaration" te teekenen, maar bood aan, ja eischte als een recht, de teekening van de »Acte Générale". Dit werd echter niet toegestaan, daar de Conferentie besloten had, dat er tusschen de »Acte Générale" en de »Déclaration" een onverbrekelijk verband zou bestaan, des dat niemand het éene staatsstuk zou kunnen onderteekenen en tegelijkertijd de medewerking tot het andere weigeren.

In werkelijkheid waren de »Acte Générale" en de Déclaration ook één stuk. De scheiding is echter geschied op verlangen van Amerika.

Amerika had nl. het Tractaat van Berlijn niet onderteekend, zoodat deze staat, op een zuiver standpunt willende blijven, zijne medewerking tot wijziging van dat Tractaat ook niet wilde verleenen. Daarom stelde de voorzitter voor die wijziging neder te leggen in een

afzonderlijke acte, die niet door Amerika zou behoeven te worden onderteekend.

En medewerken tot het tot stand komen der »Déclaration" kon Baron Gericke niet; hij bleef bij zijne verklaring en stelde vooral op den voorgrond de onbevoegdheid van deze vergadering om eene wijziging te decreteeren in het Tractaat van Berlijn, daar zij voor dit doel niet was bijeengeroepen.

En zoo werden eindelijk den 2den Juli 1890 de »Acte Générale" en de »Déclaration" onderteekend door de overige Staten (Engeland met eenig voorbehoud), maar de Nederlandsche gezant bleef op zijn ingenomen standpunt.

Hem was op zijn verzoek een termijn van zes maanden toegestaan, gedurende welken hij alsnog beide stukken zou kunnen onderteekenen.

Van dezen termijn maakte onze regeering gebruik om aan de Mogendheden, die te Brussel vergaderd waren geweest, voor te stellen in plaats van invoerrechten van iederen staat te heffen eene jaarlijksche bijdrage tot het door art. IV van het Berlijnsche Tractaat bepaalde tijdstip zou zijn aangebroken.

Terwijl zij, indien men zich hiermee niet vereenigen

kon, voorsloeg eene onmiddellijke verhooging van de rechten op het gedistilleerd tot een maximum van 25 francs per H. L.

Die voorstellen werden door de Belgische regeering aan de betrokken Mogendheden overgebracht, terwijl bovendien door onze regeering in November 1890 rechtstreeks die Mogendheden zelve werden aangezocht eene Conferentie bijeen te roepen ter bespreking van die beide voorstellen.

Op dit alles echter ontving onze regeering in December 1890 een beleefd maar weigerend antwoord.

Daarop liet Nederland zijn tegenstand varen, en verklaarde Baron GERICKE den 30sten December 1890 aan den Belgischen Minister van Buitenlandsche Zaken, dat hij door zijne regeering tot onderteekening van beide staatsstukken was gemachtigd.

Zoo had dan de tegenpartij haar doel bereikt, en was misschien de voornaamste bepaling van het tractaat van Berlijn terzijde gesteld. Immers de geheele tegenstand tegen het Engelsch-Portugeesche Tractaat was in het leven geroepen door de vrees, dat alle handel, die niet door Portugeezen of Engelschen werd gedreven, zou

worden onderdrukt en dat afgezien daarvan, de jonge handel aan den Congo door invoerrechten zwaar zou lijden.

Nu echter is het te vreezen, dat de Congo-Staat door zelf handel te drijven voor zich zulke privilegiën zal trachten te verkrijgen als men indertijd Engeland en Portugal juist had betwist.

HOOFDSTUK IV.

De Congo-Conferentie en art. 59 der Grondwet in ons Parlement.

In het buitenland zoowel als in het binnenland heeft gedurende het verleende uitstel Nederland's houding vele pennen in beweging gebracht.

Vooral in ons land zelf (het buitenland wensch ik, om niet te uitvoerig te worden, met stilzwijgen voorbij te gaan) regende het brochures en courantenartikelen.

En wat de pers betreft, is er nauwelijks eene zaak aan te wijzen, waarin zoovele bladen, van allerlei kleur. met meer eenstemmigheid éene lijn hebben getrokken, om de houding der regeering te verdedigen. Onder de schrijvers der brochures vinden wij zoowel voor- als tegenstanders.

De Heer F. DE BAS keurt in zijn »Onpartijdig advies in het Congo-vraagstuk", Schiedam, ROELANTS 1890, de houding onzer regeering goed. In het buitenland, zegt hij, tracht men van alle kanten invloed op onze beslissing uit te oefenen, maar waarom doet men geene pogingen om den Congo-Staat tot toegeven te brengen?

Is het dan zoo geheel ondenkbaar, dat deze ongelijk zou hebben?

Nederland's handel aan den Congo is ouder en omvangrijker dan die van alle andere natiën te zamen, en Nederland wil, nu er vrijheid van handel bestaat, niet meewerken om die vrijheid noodeloos op te offeren.

Nog sterker laat zich een andere schrijver uit in eene brochure, getiteld: »de Congo-Staat en zijn Pleitbezorger."

Deze beweert, dat de Congo-Staat, die beloofd heeft alle handelaars gelijkelijk zooveel mogelijk te zullen beschermen, zelf handel drijft en dus als concurrent van particuliere maatschappijen optreedt. En daarom heeft die Staat met het heffen van invoerrechten niet in de eerste plaats het oog op de onderdrukking van den slavenhandel — dit is slechts een schoonschijnend motief tegenover de Mogendheden — neen, die Staat wenscht

in de allereerste plaats zich zelve geld te verschaffen op eene wijze, die gelegenheid geeft om vreemden handel te drukken! Daarom wenscht de schrijver vóór alles eene gestrenge enquête naar den tegenwoordigen toestand van den Boven-Congo.

Een andere toon wordt aangeslagen in »De onafhankelijke Congo-Staat en de Rotterdamsche vennootschap."

Hierin wordt Nederland's tegenstand voorgesteld als eenig en alleen het werk der Nederlandsch-Afrikaansche Handelmaatschappij; niet de belangen van ons land, maar slechts die van een klein getal kooplieden zouden door invoerrechten geschaad worden.

Bovendien betoogt de schrijver, dat de toestand in het Congo-gebied werkelijk in vijf jaren tijds zoo met reuzenschreden is vooruitgegaan, dat de toestand, dien de Berlijnsche Conferentie zich eerst over twintig jaar als bestaande dacht, reeds nu tot eene werkelijkheid geworden is.

Op meer bezadigden toon dringt Mr. JOAN BOHL op toegeven aan.

Hij acht eene ernstige, krachtige bestrijding van den Afrikaanschen slavenhandel dringend noodig; vandaar de Anti-slavernij Conferentie; daarvoor schieten de finan-

ciëele krachten van den Congo-Staat te kort; wilde men dus het doel verwezenlijken, dan moest men ook naar middelen omzien en zoodoende kwam men bijna als van zelf tot een voorstel om invoerrechten te heffen.

En die invoerrechten zullen voor ons land op verre na niet zooveel bedragen als men wel wil doen voorkomen. Men beschuldigt verder de Belgen, dat zij de kosten van den Congo-Staat door de Hollandsche kooplieden willen laten betalen, maar vergeet daarbij, dat de drie millioen, die het budget van den Congo-Staat bedraagt, voor tien jaren gewaarborgd zijn; één millioen door den Belgischen koning, de twee anderen door België zelf.

Bovendien jaagt men, door bij de aangenomen houding te volharden, de andere Mogendheden en den Congo-Staat in het harnas, en dat voor vrijdom van invoerrechten gedurende slechts vijftien jaar.

Hoewel hiermee niet alle geschriften noch argumenten zijn besproken, die van beide kanten zijn te berde gebracht, wensch ik van dien, voor een goed deel door anonyme schrijvers gevoerden strijd, af te stappen ten einde na te gaan, hoe onze wetgevende macht zich tegenover de houding der regeering heeft gedragen.

Uit het voorloopig verslag van de Tweede Kamer over het derde hoofdstuk der staatsbegrooting voor 1891 blijkt, dat de overgroote meerderheid der Kamerleden de houding onzer regeering goedkeurde. De Brusselsche Conferentie had alleen ten doel maatregelen te beramen tegen den slavenhandel en het »ging niet aan" vond men, van die gelegenheid gebruik te maken om eene der meest beteekenende bepalingen van het Tractaat van Berlijn van 1885 op te heffen.

De Eerste Kamer sprak in haar voorloopig verslag (16 Februari 1891) geen oordeel uit over de weigering der regeering, maar toonde zich vooral ontstemd hierdoor, dat de regeering den 30sten December 1890 besloot haar verzet op te geven, terwijl zij nog den 26sten November 1890 in de memorie van beantwoording aan de Tweede Kamer verklaard had, dat de Regeering sedert aan het eens ingenomen standpunt getrouw was gebleven. In de vergadering van 18 Februari keurde de Heer Cremers de houding van den Minister van Buitenlandsche Zaken af, omdat deze van den beginne af had moeten en kunnen voorzien, dat zijn verzet, hoe goed ook gemotiveerd, tegenover geheel Europa onmogelijk was vol

te houden, zoodat 's Ministers handelingen alleen alle Mogendheden tegen ons in het het harnas hadden gejaagd om ten slotte eene diplomatieke nederlaag te lijden, waardoor het nationaal gevoel diep gekrenkt was. En al gordde zich ook een enkel lid aan tot verdediging van de houding der regeering, wij mogen gerust aannemen, dat het grootste deel der Kamer het gevoelen van den Heer CREMERS deelde, al werd ook het wetsontwerp tot goedkeuring der Algemeene Acte van de te Brussel gehouden Internationale Conferentie tot het beramen van maatregelen tot wering van den slavenhandel den 18den Juni zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Ook in de Tweede Kamer echter bleek de beoordeeling over de houding der regeering niet zoo gunstig te zijn als het voorloopig verslag het wel wilde doen voorkomen. Nog vóór de regeering haar verzet had opgegeven, werd door den Heer VAN HOUTEN in de zitting van 15 December 1890 geprotesteerd tegen het voorloopig verslag, dat wat de afdeeling, waarin hij zitting had, betrof, het oordeel der Kamerleden over de houding der regeering te gunstig had voorgesteld.

De Heer FARNCOMBE SANDERS bevestigde dat. Beide

leden echter wenschten over de zaak zelve hun oordeel op te schorten tot na de beslissing; zij stelden zich op het ware standpunt: aan de regeering is het om te weten wat haar te doen staat; aan de Kamer is later de beoordeeling. In de vergadering van 21 Januari 1891 vroeg de Heer TAK VAN POORTVLIET overlegging van de stukken aan de Kamer; de Heer FARNCOMBE SANDERS ging verder en keurde reeds toen het beleid der regeering af.

Ook de Heer BOREEL VAN HOGELANDEN deed dat in de zitting van 21 Januari 1891, terwijl de Minister steeds verzocht de beoordeeling uit te stellen tot na de overlegging der stukken. In de zitting van 20 Maart 1891 werden de stukken overgelegd, en stelde de Kamer ze, op voorstel van den Heer TAK VAN POORTVLIET, in handen eener Commissie, waarvoor door den voorzitter werden aangewezen de Heeren MEES, TAK VAN POORTVLIET, REEKERS, VAN BYLANDT en BRANTSEN VAN DE ZIJP.

Den 6den Mei 1891 was de Commissie met haar arbeid gereed.

Het verslag bepaalde zich tot eene geheele objectieve mededeeling der feiten en aan het slot daarvan stelde de Commissie aan de Kamer voor de regeering dank

te zeggen voor de mededeeling der overgelegde stukken.

In de vergadering van 6 Mei werd besloten later een dag vòòr de behandeling der conclusie te bepalen. De voorzitter stelde in de zitting van 22 Mei 1891 voor tegelijk met de behandeling van het wetsontwerp tot goedkeuring der Algemeene Acte van de te Brussel gehouden Internationale Conferentie tot het beramen van maatregelen tot wering van den slavenhandel, tevens de conclusie van het verslag der Commissie te behandelen.

De Heer MEES echter, voorzitter van de commissie van onderzoek, stelde namens de Commissie voor beide zaken onafhankelijk van elkaar te behandelen, omdat ze geheel verschillend moeten worden beoordeeld. »Het tractaat", zeide hij, »betreft eene internationale quaestie; het oordeel over het beleid der regeering kan genoemd worden eene quaestie van binnenlandsche politiek."

Bij de behandeling en aanneming van genoemd wetsontwerp in de vergadering van 28 Mei 1891 werd dan ook over het beleid der regeering niet gesproken.

Wel bleek echter bij de algemeene beraadslagingen, dat van eene goedkeuring van dat regeeringsbeleid geen sprake zou zijn.

Duidelijk genoeg werd dit te kennen gegeven door den Heer VAN KARNEBEEK.

Bij deze opmerking heeft de Kamer het gelaten.

Zoo was dan de Conferentie van Brussel, die oorspronkelijk uitsluitend humanitaire doeleinden beoogde, waartoe Nederland niet minder dan andere Mogendheden met alle toewijding wilde medewerken, veranderd in een strijd over een onderwerp, aan het doel der Conferentie geheel vreemd, een strijd waarin ons land het onderspit heeft moeten delven.

Zoowel bij de goedkeuring van de akte in 1891 als bij die van het latere protocol van 1892 is art. 59 der Grondwet niet buiten het debat in de Tweede Kamer gebleven.

Er bleek ook nu weer, dat over de interpretatie van dit artikel of liever over het aanpassen van een concreet geval aan de daarin gestelde regelen verschil van meening bestaat.

In de zitting van 28 Mei 1891 was het de Heer VAN KARNEBEEK, die de bepaling der Grondwet over de tractaten in het debat bracht.

Hoewel erkennende, dat zijn opmerking niet van groot

practisch belang was, daar de regeering — en volgens art. 59 G. W. was zij daartoe verplicht — het geheele tractaat aan de Kamer ter goedkeuring had aangeboden, kon deze afgevaardigde zijn verwondering niet verhelen over het feit, dat art. 12 der acte niet uitdrukkelijk door den Minister aan de Staten-Generaal ter goedkeuring was aangeboden.

Immers dat art. legt de regeering de plicht op om wetsvoorstellen te doen omtrent den invoer van wapenen in den Congo-Staat en waar de regeering zich verbindt wetsvoorstellen te doen, is eene bepaling omtrent wettelijke rechten aanwezig.

De Minister Ruys van Beerenbroek erkende, dat art. 12 de Regeering gebiedt voorstellen te doen omtrent onderwerpen behoorende tot de taak der wetgevende macht, doch meende tegelijkertijd, dat hier van »wettelijke rechten" geen sprake was. Ik moet bekennen, dat deze nuance mij niet duidelijk voorkomt. Het is natuurlijk waar, dat de verbintenis op zich zelve om eenig onderwerp bij de wet te regelen geen wettelijk recht is, maar zeker heeft dan toch die verbintenis op wettelijke rechten betrekking.

Erkent men dus, dat een onderwerp behoort tot de taak der wetgevende macht, dan zal dit tevens behooren tot de wettelijke rechten; de stelling van den Heer VAN KARNEBEEK komt mij dan ook voor juist te zijn en de bewering van den Minister van Justitie daartegen uiterst zwak.

Van meer gewicht — omdat er min of meer een beginsel bij betrokken was — was de vraag, die in de zitting der Tweede Kamer van 25 Maart 1892 in debat werd gebracht.

Art. XCIX van de Congo-Acte bepaalde, dat binnen een jaar dus vóór 2 Juli 1891 de ratificatie door de Mogendheden moest zijn geschied.

Sommige Staten waren toen echter nog niet gereed en daarom werd de termijn verlengd tot 2 Januari 1892. Op dien datum maakte Frankrijk bij de ratificatie eenig voorbehoud.

Hierdoor werden de bepalingen der Anti-slavernij acte gewijzigd en vandaar, dat de regeering het protocol van 2 Januari 1892 aan de Staten-Generaal ter goedkeuring aanbood.

De Commissie van Rapporteurs stelde op dit wets-

voorstel een amendement voor inhoudende, dat niet slechts het protocol van 2 Jannuari '92 maar ook dat van 2 Juli '91 — (waarbij de termijn van ratificatie met 6 maanden was verlengd) — door de kamers zou worden goedgekeurd.

Immers naar de meening der rapporteurs — door den Heer LEVY uitgesproken -- was ook hierdoor de acte veranderd; in dat geval, zoo meenden de voorstellers, was het voorzichtig het amendement aan te nemen, daar men anders allicht een verkeerd antecedent zou stellen.

Het eenvoudig veranderen van een termijn in een tractaat kan toch zeer goed eene bepaling zijn, die wettelijke rechten betreft of bijv. het land geldelijke verplichtingen oplegt; of invoerrechten den 1sten Januari of den 1sten Juni zullen beginnen, zal een verschil maken, waaraan de wetgever zijn zegel moet hechten.

Hevige bestrijding ondervond het amendement van den Heer van KARNEBEEK. Deze spreker wees er op, dat aanneming van het amendement ons geheel internationaal verkeer buitengewoon zou bemoeielijken, de regeering zou zich de handen op schromelijke wijze ge-

bonden zien, wij zouden terecht hierin den naam krijgen van de Chineezen in Europa. Immers uitstel van den termijn van ratificatie komt veelvuldig voor. Nu zal de Nederlandsche vertegenwoordiger bij ieder uitstel moeten zeggen: eerst moet de toestemming van onze Staten-Generaal gevraagd worden, en men kan licht nagaan, welke vertraging uit de toepassing van die leer zou voortvloeien in het diplomatiek verkeer.

Streng juridisch echter, had, meen ik, de Commissie van Rapporteurs gelijk, en de vertraging, waarvan de heer VAN KARNEBEEK sprak zal ingevolge onze Grondwet moeten plaatsgrijpen althans bij die gevallen, waarbij uitstel van den termijn van ratificatie alleen reeds een wettelijk recht raakt of eene der andere door lid 2 van art. 59 opgenoemde gevallen betreft.

En ofschoon ik mij, zooals ik reeds boven verklaarde, kan voorstellen, dat het uitstel van den termijn van ratificatie bovengenoemde gevolgen zal kunnen hebben, zoo geloof ik toch, dat die gevallen zich zelden zullen voordoen en alzoo het gevaar voor de vertraging in het diplomatiek verkeer teruggebracht zal worden tot een minimum.

De Minister VAN TIENHOVEN gevoelde, dat het amendement juridisch juist was en trachtte de woorden van den Heer VAN KARNEBEEK zooveel mogelijk te verzachten.

Door de bezadigde woorden van den Minister, die verzekerde, dat men geen antecedent stelde door het amendement te laten varen, werd de Commissie van Rapporteurs er toe gebracht haar voorstel in te trekken.

En inderdaad de Commissie kon dat zonder gevaar doen.

De Memorie van Toelichting zelve van het wetsontwerp trachtte tegen verkeerde gevolgtrekkingen te waken. Zij luidde, dat goedkeuring van het protocol van 2 Januari ook de goedkeuring van de termijn-verschuiving bevatte »voorzoover die noodig mocht worden geacht." Onder die omstandigheden kon men veilig het amendement intrekken.

Alvorens te eindigen meen ik, dat ook nog deze vragen gesteld behooren te worden.

Was de Conferentie van Brussel bevoegd over eene

wijziging betreffende het voornaamste punt van het Berlijnsche Tractaat te beraadslagen en te beslissen?

De Nederlandsche gezant heeft dit in de zitting van 25 Juni 1890 ontkend, en daarom voorgesteld de zitting zes maanden te verdagen, opdat de gedelegeerden in dien tijd zich zouden kunnen voorzien van instructies omtrent eene wijziging van het Tractaat van Berlijn.

Het voorstel werd echter verworpen.

Het komt mij echter niet twijfelachtig voor, dat in werkelijkheid hier het recht aan onze zijde was.

Volgens den uitnoodigingsbrief toch werden de Mogendheden bijeengeroepen om deel te nemen aan eene internationale Conferentie »projetée dans le but d'établir les bases d'une commune entente par rapport aux mesures à prendre à l'effet de réprimer efficacement la traite des noirs dans l'intérieur de l'Afrique."

Eene wijziging van art. IV van het Tractaat van Berlijn viel dus zeer zeker buiten het onderwerp der Conferentie.

Wel werd beweerd, dat men bevoegd was de middelen op te sporen waardoor de bestrijding van den slavenhandel mogelijk zou worden, dat men dus daaronder

moest begrijpen alle mogelijke middelen, zoodat ook een voorstel tot heffing van invoerrechten hieronder zou kunnen vallen: maar eene zoodanige opvatting zal iedere conferentie een vrijbrief geven voor alle mogelijke beslissingen, zelfs omtrent voorstellen, die aan het doel in den beschrijvingsbrief ter conferentie uitgedrukt ten eenemale vreemd zijn.

Daaraan toch ontleent juist de voorbereiding eener conferentie haar gewicht, waarbij de betrokken regeeringen door uitwisseling van nota's over en weer de te bespreken punten vaststellen.

Geschiedt eene voorbereiding onvolledig, dikwijls zal dan het oogmerk waarmede de conferentie wordt bijeengeroepen niet bereikt worden.

Had Nederland het recht te stemmen tegen de Déclaration?

Deze vraag behoeft natuurlijk geen beantwoording als daarmede bedoeld wordt, of wij ons in het belang van den handel tegen het heffen van invoerrechten mochten verzetten. Dat toch spreekt van zelf; mochten wij echter onze goedkeuring aan de Déclaration weigeren alleen op

den grond dat zij eene wijziging bracht in het Tractaat van Berlijn?

De heer FARNCOMBE SANDERS heeft beweerd, dat wij dit wapen reeds uit de handen hadden gegeven door het niet te hanteeren bij het artikel waar invoerrechten op de dranken werden voorgesteld.

Dit kamerlid vergat echter, dat art. 36 van het Berlijnsche Tractaat verandering mogelijk achtte bij commun accord, en die eenstemmigheid bestond omtrent eene verhooging van rechten op alcoholische dranken, zij ontbrak bij het laten vallen van art. IV; reden genoeg dus om reeds daarom alleen de Conferentie het recht te ontzeggen het voorstel tot afschaffing van art. IV der Berlijnsche acte in overweging te nemen al was de competentie der vergadering ook aangenomen.

Zou het ook mogelijk zijn de te heffen gelden ter bestrijding van den slavenhandel te huis te brengen onder art. III van het Berlijnsch Tractaat? art. III »Les marchandises importeés dans ces territoires, sous quelque pavillon que ce soit, par la voie maritime ou fluviale ou par celle de terre, n'auront a acquitter d'autres taxes

que celles qui pourront être perçues comme une équitable compensation de dépenses utiles pour le commerce et qui, à ce titre, devront être également supporteés par les nationaux et par les étrangers de toute nationalité."

In geen geval, want dit artikel heeft het oog op zoodanige belastingen, die men in ons staatsrecht bestempelt met den naam retributiën. Dergelijke retributiën verschillen hemelsbreed van invoerrechten, doch afgescheiden hiervan worden ze in art. IV nog eens met name verboden; hoe elastisch men art. III dus ook opvatte, invoerrechten zullen daaronder nooit te brengen zijn.

Is nu het oordeel over het beleid van onzen Minister van Buitenlandsche Zaken, zooals dat o. a. door de Heeren FARNCOMBE SANDERS en RUTGERS VAN ROZENBURG is uitgesproken, niet te hard?

Het komt mij voor, dat beide afgevaardigden en met hen de velen in den lande, die dezelfde meening waren toegedaan, werkelijk niet alle omstandigheden hebben in aanmerking genomen. Zeker, de regeering had moeten begrijpen, dat het kleine Nederland op den duur onmogelijk zich tegen de eischen der groote Mogendheden

zou kunnen schrap zetten. Maar hadden wij daarom ons standpunt onmiddellijk moeten verlaten? Gesteld, dat wij het hadden gedaan en ons verzet tot een minimum hadden gereduceerd; zou dan de indruk in ons land niet nog veel ongunstiger zijn geweest?

Dan hadden wij zonder slag of stoot het Berlijnsch tractaat laten vertrappen en de hand geleend tot het bemoeielijken van onzen handel.

Dan zou de publieke opinie de regeering misschien nog veel minder hebben gespaard en mogelijk terecht.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

De meening van SERVIUS in § 2 Inst. de Soc. III, 25, waarbij hij de opvatting van MUCIUS verwerpt is niet in strijd met L. 30 Dig. pro socio (XVII, 2.)

II.

Wanneer een van meerdere kinderen zijn ouders levensonderhoud verschaft, heeft hij tegen de overigen geen actie tot terugvordering.

III.

Openbare wegen zijn vatbaar voor privaat bezit.

IV.

Een tweede hypotheekhouder kan de vernietiging van de eerste hypotheek niet vragen, op grond dat de overeenkomst, waarvoor deze was verleend, zonder oorzaak was.

V.

Bij ontbinding eener vennootschap onder firma, kan de actie tot scheiding en deeling niet worden ingesteld, voordat de vereffening is afgeloopen.

VI.

Eene voor de faillietverklaring geldig verleende hypotheek, na de faillietverklaring ingeschreven, is van onwaarde.

VII.

De vonnissen van den President in kort geding, zijn altijd beschikkingen bij voorraad.

VIII.

De crediteur, die goederen van zijn debiteur, in het vooruitzicht van diens faillissement medeneemt, ten einde daarmede een rechtmatige vordering te dekken, maakt zich niet strafbaar aan het misdrijf van art. 344 Strafwetboek.

IX.

Terecht verklaart art. 138 al. 2 Wetb. van Strafvordering: De bevelen tot invrijheidstelling, op grond van onvoldoende aanwijzing van schuld, zijn uitvoerbaar, niettegenstaande elk beroep.

X.

Art. 80, al. 3 Grondwet verbiedt den wetgever niet aan de in die zinsnede opgenomen uitsluiting van het Kiesrecht nog andere toe te voegen.

XI.

Terecht besliste het arrest van den Hoogen Raad van 7 Nov. 1892, dat art. 11*a* der Haagsche Algemeene Politieverordening in strijd is met art. 7 der Grondwet.

XII.

Terecht besliste de Arrondissements-Rechtbank te 's Gravenhage, dat krachtens art. 2 der Patentwet, niemand verlof noodig heeft, met een huurrijtuig op den openbaren weg post te vatten.

XIII.

Bij de behandeling van het Congo-tractaat in de Staten-Generaal, had de Regeering behalve de »Acte Général" ook de »Déclaration" aan de Kamer moeten overleggen.

XIV.

Dat de tegenwoordige Jachtwet bij de verandering der jachttoestanden nog vasthoudt aan het begrip „res nüllius" is een gevolg van te sterken invloed van het Rom. recht.

XV.

Het ware wenschelijk het verbod van verkoop van wild buiten gesloten jachttijd ook uit te strekken tot de houders van publieke tafels.

XVI.

De Toynbee-beweging in haar tegenwoordigen vorm verdient geene aanbeveling.
